

Програмові вимоги
з курсу «Давня і середньовічна історія України»
для студентів I курсу
спеціальності 032 «Історія та археологія»

I семестр

1. Предмет, завдання, хронологічні межі, методологічні основи вивчення курсу «Давня і середньовічна історія України».
2. Джерела вивчення давньої і середньовічної історії України.
3. Хронологічні межі давньої історії України, її періодизація.
4. Найдавніша доба на території українських земель. Палеоліт, мезоліт.
5. Неолітична революція та її вплив на розвиток первісного суспільства. Племена неолітичної доби.
6. Енеоліт на території українських земель: загальна характеристика доби. Енеолітичні племена лісостепової і степової зон України: розселення, особливості господарського життя та суспільних відносин.
7. Трипільська археологічна культура: історія вивчення, праатьківщина, етнічні аспекти.
8. Форми господарської діяльності та побут трипільських племен; суспільні відносини, вірування та мистецтво.
9. Феномен трипільської культури, причини зникнення і значення в історії України.
10. Бронзова доба: хронологічні межі та періодизація, загальна характеристика доби. Розвиток бронзоліварного ремесла і металообробки на території давньої України.
11. Археологічні культури лісостепової зони України. Зміни в господарському і суспільному житті населення лісостепової зони України.
12. Особливості господарського і суспільного життя племен степової зони України у добу бронзи. Соціальна структура суспільства доби бронзи. Духовна культура та світоглядна система.
13. Землеробське населення лісостепової зони України та Полісся в добу раннього заліза. Чорноліська археологічна культура.
14. Походження та розселення кіммерійських племен на території України.
15. Історичні джерела про життя кіммерійців: суспільні відносини, форми господарської діяльності, побут та культура.
16. Взаємини кіммерійців та населення Лісостепу України за кіммерійської доби (IX – середина VII ст. до н. е.).
17. Скіфи: походження та розселення у Північному Причорномор'ї. Джерелознавчий аспект проблеми.

18. Політична організація та соціальне розшарування скіфського суспільства. Основні етапи скіфської історії.
19. Господарство, побут, культура, звичаї і традиції скіфських племен.
20. Сармати: проблеми походження, хронологія, соціально-економічний розвиток, духовна культура, історична доля.
21. Джерела до вивчення античної колонізації Північного Причорномор'я. Причини, основні періоди, етапи та центри античної колонізації.
22. Політична форма античних міст-держав, організація влади, господарство, культура, побут колоністів. Культурні впливи античних держав у Північному Причорномор'ї.
23. Найдавніші писемні відомості про слов'ян в історичних джерелах: Тацит, Птолемей, Пліній Старший. Проблема визначення слов'янської прабатьківщини.
24. Археологічні пам'ятки давніх слов'ян: Зарубинецька, Пшеворська, Черняхівська та Київська археологічні культури.
25. Анти і склавини в історичних джерелах: Йордан, Прокопій Кесарійський. Розселення, особливості племінної організації, матеріальна і духовна культура, антів та склавинів, археологічні відповідності.
26. Слов'яни в період Великого переселення народів: вторгнення готів, гунів. Слов'яни і Візантія. Аварський каганат і занепад антської державності.
27. Господарство, суспільний лад та соціальні відносини східних слов'ян VII – VIII ст.
28. Світоглядна система та релігійні уявлення східних слов'ян.
29. Структура східнослов'янського суспільства у VII – IX ст. «Літописні племена» – етнотериторіальні політичні утворення. Етнічна та політична сутність «літописних племен».
30. Слов'янські старожитності: археологічні відповідності «літописних племен». Основні риси матеріальної культури східних слов'ян за даними археологічних джерел (лука-райковецька, волинцевська, роменська археологічні культури). Державотворчі процеси у східнослов'янському суспільстві у VII – IX ст.
31. Державотворчі процеси у східнослов'янському суспільстві у VII – IX ст. Виникнення перших племінних союзів: Валіана, Куявія, Славія, Артанія в арабських джерелах. Племінне об'єднання білих хорватів.
32. Полянське племінне княжіння та його провідна роль в державотворенні східних слов'ян. Кий – засновник династії Києвичів. Державне об'єднання «Руська земля» у VIII – IX ст. Аскольд і Дир – останні представники династії Києвичів: проблема походження та співправління Аскольда та Дири; візантійський напрям зовнішньої політики; Аскольдове хрещення Русі.

33. Теорії походження Давньоруської держави та їх оцінка в історіографії. Походження і значення терміну «Русь».
34. Початок володарювання династії Рюриковичів.: дискусійність проблеми.
35. Етапи територіальних змін східнослов'янської поліетнічної держави «Руська земля» у IX – X ст., формування її політичної структури.
36. Державницька діяльність князів Олега й Ігоря: пріоритети і результативність, порівняльна характеристика. Історіографія проблеми.
37. Державотворча діяльність княгині Ольги (945–964). Оцінка в історіографії.
38. Зовнішня політика Святослава: волзько-окський (хозарський) напрям; балканські походи: причини, результативність, оцінки в історіографії.
39. Оцінка державотворчої діяльності Святослава в історіографії.
40. Реформаторська діяльність Володимира Великого: адміністративна і військова реформи. Діяльність князя Володимира у правовій сфері. «Устав земляний».
41. Спроба Володимира Великого реформувати язичництво: причини, суть, наслідки.
42. Хрещення Русі: причини, хід, історичне значення.
43. Відцентрові тенденції наприкінці правління Володимира Великого та боротьба за владу його синів. Співправління Ярослава Мудрого і Мстислава (1019–1036 рр.).
44. Основні аспекти внутрішньої політики Ярослава Мудрого: зміцнення абсолютної влади великого князя; розбудова Києва; розвиток культури та наукових знань.
45. Законодавча діяльність: «Руська правда» як історичне джерело та пам'ятка давньоруського права; «Устав о церковних судах».
46. Спроба націоналізації церкви 1051 р. Іларіон – перший митрополит-русич. «Слово про закон і благодать».
47. Міжнародні зв'язки Київської Русі. Ярослав Мудрий – тесть Європи.
48. Заповіт Ярослава, спроба врегулювання принципу престолонаслідування.

II семестр

1. Тріумвірат, як політична форма держави: причини виникнення, основні тенденції політичного життя Київської Русі у 1054–1073 рр.
2. Посилення міжусобної боротьби у 70-х роках XI ст.
3. Загострення міжкнязівських усобиць у 70-х рр. XI – на початку XII ст.
4. Феодальні з'їзди як форма колективної форми правління. Князівські снєми 1100 р. у Витичеві, 1103 р. на Долобському озері.
5. Відновлення державної єдності руських земель в період правління Володимира Мономаха (перша третина XII ст.).
6. Оцінка діяльності Володимира Мономаха в історіографії.

7. Збереження політичної єдності руських земель в період князювання Мстислава та основні аспекти його зовнішньої політики.
8. Причини удільного роздроблення Київської держави: політичні, економічні, етнічні. Історіографія проблеми.
9. Удільне дроблення як історичне явище і закономірний етап розвитку феодальної держави. Колективний сюзеренітет.
10. Місце Києва й Київської землі в системі розрізнених князівств в I пол. XII ст.
11. Загострення міжкнязівських відносин довкола Києва у 60–70-х рр. XII ст.
12. Київ і Київське князівство в перших десятиріччях XIII ст.
13. Чернігівське, Новгород-Сіверське, Переяславське князівства в період удільного дроблення.
14. Галицьке князівство в XI – на початку XII ст. Ростислав – засновник галицької династії Ростиславичів. Галицьке князівство за правління Василька, Володаря і Рюрика Ростиславичів.
15. Піднесення Галицького князівства в час правління Володимирка Володаревича (1141–1153).
16. Розквіт Галицького князівства за Ярослава Осмомисла (1153–1187).
17. Володимир Ярославович – наступник Ярослава Осмомисла на галицькому престолі. Слабкість політичної влади в Галичі – одна з передумов утворення Галицько-Волинського князівства.
18. Історіографія та джерельна база вивчення історії Галицько-Волинської держави. Сучасні інтерпретації термінів «Галицько-Волинське князівство», «Галицько-Волинська держава», «Західна Русь», «Галицько-Волинська Русь», «Українська держава XIII ст.». Історіографія проблеми.
19. Стан наукового вивчення історії Галичини та Волині в XIX ст.: Д. Зубрицький, І. Шараневич, А. Петрушевич, М. Костомаров, М. Максимович та ін.
20. Схема історії Галицько-Волинського князівства у працях М. Грушевського, М. Кордуби, С. Томашівського.
21. Галицько-Волинська держава в сучасній українській історіографії: наукові концепції, різниця підходів та співпадіння результатів.
22. Джерела з історії Галицько-Волинського князівства. «Повість минулих літ», Київський, Лаврентіївський літописи. Галицько-Волинський літопис – основне джерело до вивчення історії Галицько-Волинської держави.
23. Стан археологічного вивчення пам'яток стародавнього Галича.
24. Волинський період княжіння Романа Мстиславича (1170–1199).
25. Утворення Галицько-Волинської держави. Оцінка державотворчої діяльності Романа в історіографії.

26. Феодальна війна 1205–1238 рр. Боротьба Данила за утвердження в Галичі (1228–1238).
27. Роль боярства в суспільно-політичному житті Галицько-Волинської держави першої пол. XIII ст. Історіографія проблеми.
28. Галич і Галицька земля у політиці чернігівських князів Ігоревичів.
29. Боротьба Угорщини та Польщі за Галицьку землю у 1205–1238 рр.
30. Княжіння в Галичі Мстислава Удатного.
31. Основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики короля Данила.
32. Руське королівство і Золота Орда: особливості взаємовідносин.
33. Роль Данила Галицького в історії Галицько-Волинської держави.
34. Поділ земель Галичини й Волині після смерті Данила Романовича. Галицьке князівство за Лева Даниловича (1264–1301).
35. Галицько-Волинська Русь в кінці XIII – на початку XIV ст.
36. Політична форма Київської Русі і політичний устрій Галицько-Волинської держави: спільне й відмінне.
37. Інститути державного правління княжої доби: князівська влада; боярська рада-дума; князівські з'їзди; віче.
38. Станово-класова структура давньоруського суспільства.
39. Церква в політичній системі Київської Русі. Політична і правова традиція православної церкви, принесена на Русь з Візантії. Спроба націоналізації церкви в Київській Русі 1051 і 1147 рр.
40. Соціально-економічний розвиток Київської Русі. Еволюція і види земельних володінь. Категорії залежного населення та форми феодальних повинностей.
41. Ремесло і торгівля у Київській Русі.
42. Соціально-економічний розвиток Галицько-Волинської держави.
43. Літописання в Київській Русі. Київська писемна школа. Літописання в Галицько-Волинській державі.
44. Писемність, освіта, наукові знання княжої доби. Книгозбірні. Література, писемні пам'ятки, епос.
45. Напрями і стилі в архітектурі Київської Русі. Найдавніші зразки мурованого сакрального зодчества. Стильовий напрям та специфіка архітектури Галицько-Волинської Русі. Монументальний живопис.
46. Місце культурної спадщини Київської Русі та Галицько-Волинського князівства XIII – середини XIV ст. у скарбниці світової культури.
47. Загарбання земель Південно-Західної Русі та встановлення золотоординського панування. Батиева навала на Русь 1237–1239 рр.

48. Остаточне встановлення золотоординського панування. Особливості економічного становища південно-західних руських князівств під ігом Золотої Орди.

49. Ліквідація Галицько-Волинської держави. Значення цієї події для українців як нації.